

## НЕОБХІДНІСТЬ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ АРХІТЕКТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ, ЯК ВИМОГА ЧАСУ.

Денисенко К.В., пошукач кафедри ОА та ДАС,  
Одеська державна академія будівництва та архітектури.  
Тел. (095) 707 13 38

**Анотація.** В статті обґрунтовується необхідність міждисциплінарних досліджень в архітектурі та аналізуються джерела поповнення знань з методик та методів наукових досліджень.

**Ключові слова:** наукові дослідження, архітектурні дослідження.

**Постановка проблеми:** В зв'язку з ускладненням оточуючого світу, в зв'язку зі створенням (завдяки наявній тотальній матеріалістичній парадигмі) агресивної техногенної цивілізації, що загрожує здоров'ю і життю, навіть самому існуванню людей та природи, як і якісному збереженню пам'яток архітектури, в зв'язку з потребою більш глибоких розумінь історико-архітектурних процесів, необхідні нові підходи до вивчення історико-архітектурних і середовищних явищ, необхідні міждисциплінарні дослідження, які б могли більш глибоко і всебічно вирішувати поставлені завдання.

**Мета роботи.** Обґрунтувати необхідність залучення до традиційного набору загальнонаукових і суто наукових методів дослідження наукових методів та знань, запозичених з інших галузей науки.

**Завдання роботи.** Обґрунтувати необхідність міждисциплінарних досліджень в архітектурі та проаналізувати джерела поповнення знань з методик та методів наукових досліджень.

**Аналіз останніх досліджень.** Останнім часом все більше авторів зазначають важливість використання міждисциплінарних підходів до архітектурних досліджень [ 4, 5,

© Денисенко К. В., 2013

6,12]. Почали з'являтися і спеціальні навчальні посібники з методик дослідження [ 2, 6, 10], що стало важливим фактором кращого пізнання методологічного апарату наукових досліджень і більш повного і фахового використання методів досліджень в наукових розробках.

**Зв'язок з науковими програмами.** Робота виконана згідно комплексної програми наукових робіт кафедри основ архітектури та дизайну архітектурного середовища ОДАБА.

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття наша матеріалістична техногенна цивілізація принесла людству низку глобально-небезпечних проблем:

1. Можливість самознищення [7, С.20]
2. Глобальна екологічна криза [7, С.20]
3. Проблема відчуження [7, С.20- 21]
4. Проблема втрати контрольованості процесів [7, С.21]
5. Відрив від природи і законів природи.

«Людина, ускладнюючи свій світ, викликає до життя такі сили, над якими вона вже не панує [7, С.21, переклад автора].

Створена людиною техногенна цивілізація привела до психічної і фізичної руйнації людей, до активного руйнування архітектурних пам'яток. Необхідність збереження здоров'я і життя людей, природного оточення і пам'яток архітектури, фахових відтворень (у разі потреби) та консерваційних і реставраційних заходів до тих середовищних і

архітектурних об'єктів, що залишились нам у спадок і уявляють значну культурну та історичну цінність, як і необхідність прогресивних підходів до проектування нових об'єктів, вимагають більш ретельних, а можливо і нових підходів до дослідження архітектурних і середовищних об'єктів та історичних процесів, під час яких були створені об'єкти. На необхідність нових підходів до архітектурних досліджень вказує багато вітчизняних та зарубіжних дослідників, наприклад Гончаренко М.Е. [3], М. Я. Ксєнович [4, С. 347-348], Лінда С. М. [5, С. 52], Zoe Strickler [12, Р. 27-39], та інші.

Ряд дослідників працюють над пошуками нових методів дослідження в архітектурних та мистецтвознавчих науках, наприклад: нові методи дослідження виразних засобів архітектурної композиції розроблені О. О. Фоменко [9, С. 42].

Взагалі, всі дослідження можливо умовно розділити на дві групи:

Перша група – це вузько-спеціальні дослідження, котрі вирішують якісь певні проблеми окремої науки або виду діяльності. Як приклад: пошук закономірностей наявних метричних значень пропорцій тих чи інших типів будівель, того чи іншого періоду, тих чи інших країн, міст і т.ін. Це, безумовно, важливі в теоретичному і практичному сенсі дослідження, бо вони шукають відповіді на питання «Що?», «Де?», «Коли?», «Як?». Але найчастіше вони не дають відповіді на питання «Чому?». Бо якщо вони дадуть відповіді на питання «Чому?», вони перестануть бути вузькоспеціальними дослідженнями, і стають міждисциплінарними, бо для знаходження відповіді на питання «Чому?» необхідно залучити знання з історії, філософії, психології, чи з інших, необхідних для дослідження наук. Хоча, за великим рахунком, будь яке вузькоспеціальне дослідження може таким вважатись досить умовно, бо навіть для пошуку закономірностей «метричних значень пропорцій тих чи інших типів будівель, того чи іншого періоду, тих чи інших країн» є необхідним залучення й інших наук і дисциплін, наприклад з Історії, Філософії (хоча б в частині методології наукового пізнання), з Логіки, з Математики та складової математики - Геометрії і т.ін. Якщо не включати в дослідження інші науки, то таке дослідження буде не дослідженням, а констатацією набору фактів.

Ми живемо у складному взаємообумовленому світі, дослідження однієї сторони, або одного аспекту, що вивчається, без врахування якщо не всіх, то більшості першопричин і факторів, що впливали та/або впливають на аспект, що вивчається, скоріше за все приведе до “глибокого вивчення на поверхневому рівні”. Тому складність та багатогранність проблем, які стоять перед дослідниками в наш час, все частіше вимагають при дослідженні навіть якихось окремих питань використання складних комплексних методик, що включають в себе як загально-наукові так і спеціальні фахові суто наукові методи дослідження, а також і знання, наукові підходи та методи, запозичені з інших галузей науки. Це підтверджує і багато сучасних дослідників: теоретики архітектури Г. П. Петришин, У. І. Іваночко, Ю.В. Ідак, С. І. Топилко, Х.С. Бойко, Н.С. Соснова, О.П. Олешко, Л.Б. Гнесь [6], С.М. Лінда [5], Zoe Strickler [12], М.Я. Ксєнович [4], та інші. Необхідність міждисциплінарних підходів до архітектурних досліджень повністю відповідає сучасному науковому стану, «який передбачає тісний зв'язок різних наукових дисциплін» [5, С.42].

Наукові дослідження є досить складним творчим процесом, що потребує знань і вмінь користування певним методологічним апаратом. Але, на жаль, нами не виявлено підручників, чи довідників з досить повним охоптом методів дослідження, що використовуються в архітектурних науках. В результаті, пошукачі та аспіранти знайомляться з методами досліджень, користуючись різноманітними віднайденими ними джерелами. Найважливішими джерелами, що розкривають сутність методології низки загальнонаукових і спеціальних фахових методів є підручники з філософії [7, 8], бо однією з головних функцій філософії є саме пізнавальна функція, методологія наукового пізнання, тобто, фактично, будь яке пізнання можливо рахувати актом філософії, філософствуванням, будь-яке дослідження, особливо теоретичного плану, можливо розглядати як заняття філософією стосовно пізнання того чи іншого аспекту, того чи іншого питання, тих чи інших видів діяльності чи наукових направлень.

Другим важливим джерелом знань про методи дослідження, які існують в науці і які можливо використовувати у власній науковій практиці, є запозичені методи, що були використані у працях іншими дослідниками. Досить доброю школою стає вивчення робіт попередників, аналіз використання ними тих чи інших наукових методів, тому важливим є вивчення методик досліджень, описаних в дисертаціях, та в інших наукових працях різних авторів.

Третім важливим джерелом поповнення знань з існуючих методик і методів дослідження є наукові праці, присвячені аналізу і розробці методів дослідження [3, 4, 9]. Досить позитивною тенденцією стала поява навчальних посібників з методів дослідження, котрі, можливо, і не репрезентують вичерпно матеріали з усіх або з більшості існуючих наукових методів та особливостей їх використання, але структуровано подають, класифікують, а також пояснюють чисельні методи, методики і прийоми [1, 2, 6, 10].

Заслуговує на увагу навчальний посібник “Історичні архітектурно-містобудівні комплекси: наукові методи дослідження” [6]. І хоча зазначений навчальний посібник не репрезентує абсолютну більшість методик і методів архітектурних досліджень, але досить структуровано вводить студентів і пошукачів в світ наукових досліджень, цілісно подає матеріал та розкриває сутність різних понять, що відносяться до науково-методологічного апарату, дає визначення і характеризує низку найбільш уживаних методів і принципів отримання наукових результатів. Тому даний посібник є дуже цінним джерелом і помічником вивчення методів дослідження.

І, безумовно, найважливішими джерелами поповнення знань з методик наукового дослідження є література, яку можливо віднести до нормативної [11].

Загальна схема наукового дослідження може бути зображена так:

- «1. Обґрунтування актуальності обраної теми.
2. Постановка мети і конкретних завдань дослідження.
3. Визначення об'єкта і предмета дослідження.
4. Вибір методів (методики) проведення дослідження.
5. Обговорення результатів дослідження.
6. Формулювання висновків і оцінювання одержаних результатів» [6, С.21]

А процес теоретичного дослідження може реалізовуватись двома шляхами:

- I. Аналіз процесів, об'єктів  $\Rightarrow$  концепція, гіпотеза, класифікація, закономірність, закон, метод.
- II. Попередній аналіз  $\Rightarrow$  концепція, гіпотеза  $\Rightarrow$  експеримент  $\Rightarrow$  класифікація, закономірність, закон, метод.

Науковим результатом можуть бути: концепція, гіпотеза, класифікація, закономірність, закон, метод [6, С.22]. За визначенням [6, С.22], «науковий результат» - це знання, що відповідає вимогам новизни, достовірності і практичної цінності. Найкращою формою наукового результату є закон або закономірність».

**Висновки:** Розробка методики дослідження для кожного окремого наукового завдання є процес досить складний і потребує досить глибоких знань з існуючих підходів, прийомів і методів досліджень. І пошуки наявних у науковому апараті методів потребують опрацювання цілої низки різних за типом джерел, від видань з філософії і таких, що мають нормативний характер, до залучення досвіду інших дослідників, вивчення спеціальних розробок з методик досліджень (в тому числі розробок з інших галузей знань), і використання спеціальних підручників і навчальних посібників з методик досліджень, що почали з'являтися останнім часом (які, на даний час, хоча і не дають абсолютно вичерпної інформації з наявності і особливостей застосування якщо не всіх, то більшості методів дослідження, але спрощують завдання ознайомлення з методологічним апаратом, з загальними прийомами і методами дослідження, і допомагають у розробці власних методик дослідження, що відповідає конкретно поставленим завданням). А складність завдань, що стоїть перед дослідниками в наш час, вимагає нових міждисциплінарних підходів до

процесу наукового пізнання, що підтверджується теоретичними розробками і практичною діяльністю ряду українських і зарубіжних авторів.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Белый И.В., Власов К.П., Клепиков В.Б. Основы научных исследований и технического творчества. – Харків: Вища школа, 1989. – С.149.
2. Говоренкова Т.М., Моисеев Ю.М. Применение графоаналитических методов для решения градостроительных задач: Учеб. пособие. – М.: МАРХИ, 1987.
3. Гончаренко М.Е. Становлення історичних досліджень архітектури України ( кінець ХІХ — початок ХХ століть): Автореф. дис. ... кандидата архітектури: 18.00.01 — Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури / Академія образотворчого мистецтва і архітектури — Київ, 200.- 18 с.
4. Ксенович М.Я. Підґрунтя, напрями і засоби проведення і актуалізації наукових досліджень сучасних архітектурних систем України // Региональные проблемы архитектуры и градостроительства. Сборник научных трудов АХИ ОГАСА/ под редакцией В.П. Уренёва. – Одесса: «Астропринт», Выпуск 9-10. Теория и практика. 2007. – С. 346-368.
5. Лінда С.М. Феномени тексту, контексту та хронотропного фрейму у семіотичному аналізі об'єктів архітектури історизму // Проблемы теории и истории архитектуры Украины. Сборник научных трудов АХИ ОГАСА. Выпуск 12/ под редакцией Н. М. Эксаревой. – Одесса: Астропринт, 2012. – С. 42-53.
6. Петришин Г.П. та ін. Історичні архітектурно-містобудівні комплекси: наукові методи дослідження: Навч. посібник/ Г.П. Петришин, У. І. Іваночко, Ю.В. Ідак, С. І. Топилко, Х.С. Бойко, Н.С. Соснова, О.П. Олешко, Л.Б. Гнесь; За ред. Г.П. Петришин. – Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2006. – 212 с.
7. Социальная философия. Учебник // Под общей редакцией Андрущенко В.П., Горлача Н.И. // Киев – Харьков: Издательский центр «Единорог», 2002. – 736 с.
8. Філософія. Підручник / За загальною редакцією Горлача М.І., Кременя В.Г., Рибалка В.К. - Харків: Консум, 2000. - 672 с.
9. Фоменко О.О. Інформаційна структура архітектурної форми: Автореф. дис. на здоб. наук. ступеня доктора арх. 18.00.01/ Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури. – Х. 2002. – С. 42.
10. Шейко В.М. Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Пресс, 2002. – С. 54-78.
11. Як підготувати та захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня. Методичні поради / Авт. Упор. Л.А. Пономаренко. - К.: Редакція “Бюлетня Вищої методичної комісії України : Толока, 2001.
12. Zoe Strickler. Elicitation Methods in Experimental Design Research // Design issues – 1999. – Summer, Number 2, Volume 15. – P. 27-39.